

Łódź, 16.06.2015

prof. dr hab. Łukasz Sułkowski
Społeczna Akademia Nauk
Wydział Zarządzania

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. Macieja Wysockiego
pt.**

**KOOPERENCJA W ZARZĄDZANIU LOGISTYCZNYM W MAŁYCH
I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTWACH W POLSCE**

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Zdzisława Kurasińskiego

I. Struktura i konstrukcja pracy

Praca liczy 250 stron maszynopisu. Obejmuje następujące części: wstęp, 6 rozdziałów merytorycznych, w tym 2 teoretyczne i 4 opisujące badania empiryczne, zakończenie oraz bibliografię. Praca zawiera: 65 tabel, a także 30 wykresów i 9 schematów.

Sekwencja omawianych zagadnień jest poprawna, tok rozważań wiedzie od tytułowych problemów podstawowych, teoretycznych i ogólniejszych, do coraz bardziej szczegółowych zagadnień empirycznych. Struktura pracy jest logiczna, a układ jej treści przejrzysty. Sformułowanie tytułu pracy odpowiada treści rozprawy doktorskiej oraz mieści się w problematyce dziedziny nauk ekonomicznych oraz dyscypliny nauk o zarządzaniu.

W pierwszym rozdziale dokonany został przegląd stosowanych w literaturze przedmiotu pojęć dotyczących granic organizacji w ujęciu teorii kosztów transakcyjnych, teorii zasobowej oraz z perspektywy koncepcji zarządzania sieciowego. Kluczowym zagadnieniem tego rozdziału pracy jest również zagadnienie relacji międzyorganizacyjnych przedstawione w ujęciu kooperencji – procesu współpracy i jednoczesnej konkurencji przedsiębiorstw. Takie ujęcie stanowi próbę charakterystyki relacji międzyorganizacyjnych przedstawionych w kontekście wybranych nurtów teoretycznych, z uwzględnieniem aspektów współpracy, konkurencji oraz kooperencji. Ta część pracy stanowi poprawne merytorycznie zestawienie oraz reasumpcję podstaw idei kooperencji w zarządzaniu.

W rozdziale drugim przedstawiono stanowi charakterystykę zarządzania logistycznego w przedsiębiorstwie, a następnie w kontekście więzi kooperacyjnych. W rozdziale podjęta została problematyka zarządzania logistycznego w kontekście globalnych sieci przedsiębiorstw zorientowanych na współpracę i konkurowanie oraz przedstawione zostały rozwiązania informatyczno-technologiczne wykorzystywane w relacjach międzyorganizacyjnych. Treść tego rozdziału ma charakter odtwórczy, który jednak stanowi punkt wyjścia do właściwego sformułowania problemu badawczego oraz interpretacji przeprowadzonych badań.

Rozdziały pierwszy i drugi stanowią zatem wstępną analizę i przegląd koncepcji zawartych w literaturze dotyczących kluczowych zagadnień problematyki relacji międzyorganizacyjnych, logistyki w aspekcie wyzwań zarządzania małym i średnim przedsiębiorstwem, które to są przedmiotem dokonanych analiz w rozdziałach empirycznych (trzecim, czwartym, piątym i szóstym). Przegląd i analiza stanu badań jest potrzebna, choć przeprowadzona została na dość elementarnym poziomie.

W rozdziale trzecim rozprawy została omówiona metodyka badań empirycznych zastosowanych w pracy. Przedstawiono opis problemu badawczego, cel pracy, pytania i hipotezy badawcze, narzędzia badawcze, dobór próby i jednostki badania. Autor dysertacji zawarł w tej części

opracowania charakterystykę zrealizowanej próby, analizy kontekstu współpracy i konkurowania przedsiębiorstw oraz specyfikę kooperencji w zarządzaniu logistycznym. Właściwie w rozdziale trzecim wprowadzono opis metodyki badań empirycznych, których interpretacja znalazła się w kolejnej części pracy.

W rozdziale czwartym zostały przedstawione analizy badające zależności między następującymi zmiennymi: poziomem współpracy, kooperencji, sposobem doboru partnera biznesowego, długością współpracy i konkurowania, profilem prowadzonej działalności oraz innymi zmiennymi. Kolejnym zagadnieniem tej części opracowania było opracowanie zależności wynikających z wykorzystania przez organizacje rozwiązań informatyczno-technologicznych. Rozdział ma charakter empiryczny i opisuje badania własne Doktoranta.

W rozdziale piątym opiniowanej dysertacji zaprezentowane zostały czynniki warunkujące poziom współpracy, kooperencji i efekty kooperencji. Ta część opracowania ma charakter eksploracyjny i stanowi próbę identyfikacji najważniejszych czynników warunkujących poziom współpracy i kooperencji dla przedsiębiorstw. W tej części przeprowadzono podział analiz pod względem formy prowadzonej działalności: handlowej i produkcyjnej.

Rozdział szósty poświęcony został analizie i wnioskowi z przedstawionych studiów przypadków. Autor zaprezentował pogłębione analizy przypadków przedsiębiorstw w celu triangulacji metodologicznej materiału badawczego pochodzącego z badań opartych na danych ilościowych. W tej części pracy znalazła się również próba zaprezentowania modelu kooperencji – złożonych zależności wynikających z natężenia współpracy i konkurencji. Jest to trafna identyfikacja luki poznawczej.

W zakończeniu pracy zawarte zostały wnioski końcowe wynikające ze studiów literaturowych oraz przeprowadzonych badań. Sekwencja omawianych zagadnień jest poprawna. Struktura pracy służy realizacji postawionych celów poznawczych, jest poprawna, zrozumiała i logiczna.

II. Dobór i wykorzystanie literatury przedmiotu

W pracy wykorzystanych zostało ponad 318 pozycji bibliograficznych. Dobór i trafne wykorzystanie aktualnej literatury przedmiotu świadczą o dobrej znajomości problematyki, podjętej przez Autora oraz umiejętności prowadzenia pracy naukowej.

Na podkreślenie zasługuje dobór literatury z obszaru obcojęzycznego, który został wykorzystany w treści dysertacji (147 zagranicznych pozycji). Praca została przygotowana starannie i nie można mieć do strony edytorskiej większych zastrzeżeń.

III. Problematyka pracy

Dorobek teoretyczny i empiryczny w zakresie relacji kooperencji i zarządzania logistycznego w omawianym sektorze wydaje się wciąż niewystarczająco rozwinięty, a rozważania podjęte w rozprawie wypełniają istniejącą lukę badawczą w powyższym obszarze. Szczególnie w obliczu faktu, że choć znaleźć można w Polsce szereg prac poświęconych relacjom kooperencji (coopetition), to jednak w małym stopniu dotyczą one problematyki relacji współpracy i konkurencji małych podmiotów gospodarczych.

Relacje międzyorganizacyjne, a w szczególności relacje kooperencji, w której to przedsiębiorstwa jednocześnie współpracują ze sobą i identyfikują się jako konkurujące, bądź realnie konkurują jest jednym z elementów procesu zarządzania przedsiębiorstwem. Można je rozpatrywać w kontekście funkcji zarządzania odnoszonych do zintegrowanego łańcucha dostaw, który coraz częściej ulega transformacji w sieci logistyczne o skomplikowanej strukturze powiązań informacyjnych, komunikacyjnych i kapitałowych. Kooperencja ma w tym znaczeniu charakter dwubiegunowy bowiem ze względu na swoje części składowe ma charakter antynomii. Problematykę więzi kooperencyjnych można odnieść do pojęcia granic i relacji międzyorganizacyjnych. Granice

międzyorganizacyjne można zidentyfikować jeżeli organizacja stanowi spójną strukturę, w rozumieniu klasycznego zarządzania. Jednak struktury sieciowe, tensorowe, promieniste, heterarchie i inne nieznane w klasycznej teorii zarządzania, stawiają zupełnie nowe wyzwania. Istnienie zróżnicowanych powiązań z otoczeniem oraz płynność granic organizacyjnych, podważają paradygmat klasyczny struktury organizacyjnej.

Rekonfiguracja granic organizacji, z perspektywy zarządzania logistycznego, może oznaczać też zmianę pozycji w łańcuchu dostaw. Konsekwencje takiej zmiany to chociażby: zmienność czasu dostaw, redefinicja odbiorców i dostawców, wprowadzenie nowych procedur w zakresie magazynowania, składowania, transportu, większa rotacja zapasów, zmiany w harmonogramie produkcji i inne.

Należy podkreślić, iż badanie kształtowania się relacji międzyorganizacyjnych jest zagadnieniem szczególnie złożonym w sferze metodologicznej. Tematyka rozprawy doktorskiej została wybrana trafnie i mieści się w sferze nauk o zarządzaniu a dysertacja trafnie identyfikuje lukę badawczą.

Zatem sformułowanie problematyki pracy jest właściwe i wyczerpuje kryteria merytoryczne:

- oryginalności,
- wypełniania luki poznawczej,
- doniosłości,
- empirycznej weryfikowalności.

IV. Uwagi krytyczne

1. W pracy zabrakło wieloparadygmatycznego spojrzenia na kooperencję. Obok pespektywy funkcjonalistycznej zabrakło spojrzenia krytycznego i interpretatywnego.

2. Kooperencja to nie jest termin jednoznaczny. Po pierwsze jego przydatność poznawcza jest dyskusyjna ponieważ stanowi swoisty paradoks organizacyjny. Doktorant mógłby podjąć głębszą analizę użyteczności poznawczej tego pojęcia.
3. Wątpliwości budzi zestawianie wymiarów kooperencji ze współpracą w badaniach empirycznych. Wydają się one raczej reprezentować dwa krańce kontinuum, a nie jedną zmienną.
4. Nie do końca uzasadnione wydaje się być przyjmowanie dużej liczby hipotez, problemów i pytań badawczych (18 sic!).
5. Pomiędzy studiami porównawczymi zabrakło porównania i nie są one w wystarczającym stopniu nasycone danymi opartymi o źródła pierwotne.
6. Zakończenie jest dość ogólnikowe i również nie udziela odpowiedzi na wszystkie sformułowane problemy.
7. Nieco bezcelowe jest stosowanie wyrafinowanej statystyki w analizach, które mogłyby ograniczyć się do elementarnych agregacji, z których rozwinięte zostały głębsze interpretacje.
8. Utożsamianie deklaracji respondentów z rzeczywistymi procesami jest ryzykowne.
9. Doktorant stwierdza: „Reasumując, kooperencja jest procesem wielowymiarowym, którego opisywanie należy prowadzić na różnych i bardzo szczegółowych poziomach analizy. Ważnymi elementami pozwalającymi ocenić siłę i zakres relacji mogą być: liczba graczy rynkowych, ich pozycja zasobowa i cenowa w stosunku do analizowanych przedsiębiorstw. Co ciekawe, w ramach jednego przedsiębiorstwa można rozpatrywać różne poziomy kooperencji.” (s. 208). Przecież dość oczywistym jest, że w systemie organizacyjnym jakim jest każdy podmiot gospodarczy analizy można prowadzić na wielu poziomach np. indywidualnym (np. teoria agencji), grup interesu (np. stakeholder model), jednostek strukturalnych, czy całego podmiotu.

Przedstawione uwagi krytyczne nie podważają wartości poznawczej pracy, która jest ambitnym przedsięwzięciem naukowym, które wpisuje się w trafnie zidentyfikowaną lukę w badaniach empirycznych w zakresie nauk o zarządzaniu w Polsce.

V. Problem badawczy i cele dysertacji

Główny problem badawczy stanowi próbę rozpoznania relacji kooperencji i przedstawienia ich z perspektywy powiązań między nimi. Podjęto próbę określenia zależności między poziomem współpracy, konkurencji, kooperencji a aspektami zarządzania logistycznego przedsiębiorstw.

Ważnym także było określenie specyfiki zmian organizacyjnych w zarządzaniu logistycznym inicjowanych kooperacją oraz czynników warunkujących poziom współpracy. W części badawczej opracowania przedstawione zostały procesy kooperencji w obszarze akceleratorów współpracy i czynników inicjujących kooperację przedsiębiorstw.

Problem badawczy i cel pracy jak i cele szczegółowe zostały jasno sformułowane. Otrzymane wyniki badań pozwoliły Autorowi zrealizować cele, oraz odnieść się do hipotez.

Hipoteza H1: Zagraniczne pochodzenie partnera biznesowego przyczynia się do adaptowania bardziej zaawansowanych form współpracy. Przedstawione analizy pozwalają stwierdzić, iż z intensywną współpracą przedsiębiorstw najczęściej współwystępują struktury partnerskie, takie jak: „małe i średnie firmy zagraniczne” i „duże firmy zagraniczne” oraz „duże firmy krajowe”. Strukturami konkurencji najczęściej okazały się: „duże firmy krajowe”, „duże firmy zagraniczne” oraz „małe i średnie firmy zagraniczne”.

Analizy dotyczące Hipoteza H2: Czas współpracy, konkurowania przedsiębiorstw sprzyja budowaniu zaawansowanych relacji międzyorganizacyjnych pozwalają stwierdzić, iż z intensywną współpracą przedsiębiorstw, tak jak w przypadku procesu kooperencji najczęściej współwystępuje czasokres współpracy i czasokres konkurowania „powyżej 5 lat”. Okres współpracy przedsiębiorstw wpływa na obszar relacji kooperencji, szczególnie w ramach rynku krajowego oraz zagranicznego. W przypadku czasokresu konkurowania z kluczowym konkurentem wpływ na czasokres

współpracy z partnerem biznesowym jest zauważalny szczególnie w przypadku długiej współpracy.

Hipoteza H3: Dostawa surowców i usługi logistyczne są obszarami przyczyniającymi się do tworzenia intensywnych więzi współpracy przedsiębiorstw została zweryfikowana pozytywnie. Przedstawione analizy pozwalają stwierdzić, iż oczekiwania względem zakresu współpracy z partnerem biznesowym, które mają największy wpływ na intensywną współpracę przedsiębiorstw to: dostawa surowców, usługi logistyczne, wynajem pracowników, usługi logistyczne, wynajem maszyn i urządzeń.

Hipoteza H4: Bliskość lokalna partnerów biznesowych, konkurentów jest czynnikiem sprzyjającym procesom kooperencji przedsiębiorstw została zweryfikowana pozytywnie. Przedstawione analizy pozwalają stwierdzić, iż ważność konkurenta ma wpływ na ważność doboru partnera biznesowego w ramach wszystkich analizowanych typów przedsiębiorstw (małe i średnie firmy lokalne, małe i średnie firmy krajowe, małe i średnie firmy zagraniczne, duże firmy krajowe, duże firmy zagraniczne). Wpływ na kooperencję przedsiębiorstw ma wielkość i pochodzenie konkurencji szczególnie w przypadku konkurencji ze strony „dużej firmy krajowej”.

VI. Metodyka badań

Autor wykazał się świadomością metodologiczną dokonując adekwatnego doboru metod do problemu badawczego. Warto podkreślić próbę stworzenia pluralistycznego modelu poznawczego opartego na triangulacji metodologicznej. Opracowany model kooperencji powstał w wyniku analiz badań ilościowych i jakościowych i może posłużyć do interpretacji relacji międzyorganizacyjnych sektora MŚP w Polsce.

W części badawczej ukazano także procesy kooperencji w obszarze akceleratorów współpracy i czynników inicjujących kooperencję przedsiębiorstw. Została podjęta próba określenia zależności między poziomem współpracy, konkurencji, kooperencji a aspektami zarządzania

logistycznego przedsiębiorstw. Ważne także było określenie specyfiki zmian organizacyjnych w zarządzaniu logistycznym inicjowanych kooperencją oraz czynników warunkujących poziom współpracy i kooperencji.

W pierwszym etapie badań wykorzystano formularz ankietowy zawierający osiemnaście pytań dotyczących: współpracy, konkurencji, specyfiki działalności przedsiębiorstwa. Narzędzie badawcze umożliwiło przebadanie 146 cech pozwalających poddać charakterystyce działalność 442 badanych przedsiębiorstw. Próbę stanowili przedstawiciele losowo dobranych firm prywatnych z województwa łódzkiego.

Analizy, w których wykorzystano logistyczne równania regresji okazały się interesującą poznawczą próbą w różnych aspektach określenia najważniejszych czynników warunkujących: zjawisko współpracy, kooperencji i efekt kooperencji. Badania ilościowe zrodziły nowe pytania do rozstrzygnięcia, które w sposób pogłębiony przeanalizowano w ramach podejścia jakościowego. W wyniku badań jakościowych zaproponowano model relacji kooperacyjnych. Analiza przypadków obejmowała dwie celowo dobrane firmy działające w branży dystrybucji części samochodowych. Dobór przedsiębiorstw był podyktowany wynikami badania ilościowego, z którego wynikało, że większość zrealizowanej próby stanowiły przedsiębiorstwa handlowe.

Zaproponowana typologia i metodologia badawcza relacji współpracy, konkurencji, kooperencji ma znamiona oryginalności, a podjęta próba połączenia metodyki ilościowej z jakościową wskazuje na świadomość metodologiczną doktoranta. Autor dysertacji wyczerpał również postulaty triangulacji i pluralizmu metodologicznego.

Przeprowadzone badanie pozwoli na wypełnienie luki teoretycznej. Świadomość wybranych metod jest wyraźna. W pracy prawidłowo opisano przebieg postępowania badawczego.

Zaletą pracy jest również właściwe i staranne przygotowanie oraz ujawnienie warsztatu badawczego dla potrzeb oceny. W załączniku do pracy znalazły się kwestionariusze badań.

VII. Wartość poznawcza wniosków

Wnioski obejmują interpretację przedstawionego materiału w kontekście przedstawionych teorii. Występuje w nich analiza badań empirycznych. Główny cel pracy został zrealizowany.

VIII. Językowa i formalna strona pracy.

Praca jest zrozumiała i generalnie poprawna od strony formalnej i edycyjnej. Warto również dostrzec staranne przygotowanie spisów rysunków i tabel. Doktorant nie ustrzegł się od wielu błędów językowych i interpunkcyjnych tj.:

- wiele zdań niejasnych (np. „Zdaniem S. Cyferta należy podkreślić, iż granicą efektywnego przedsiębiorstwa są wewnętrzne koszty koordynacji w przedsiębiorstwie, które mogą korzyści wynikające z obniżenia kosztów transakcyjnych”, s. 11, „Infostrukturę sieci informacyjne w relacjach międzyorganizacyjnych mogą stanowić formalne lub luźne porozumienia poszczególnych uczestników”, s. 75)
- nadużywanie słowa „iż”,
- nie stosowanie się do reguł interpunkcji (brak przecinków, brak dwukropków i cudzysłowiu (s. 27), przed „lub” nie stawiamy przecinka).

IX. Pytania i problemy

1. Jak pogodzić antynomię/paradoks kooperacji z konkurencją w jednej koncepcji kooperencji ? Czy to nie jest hipostaza ? Jaka jest wartość poznawcza koncepcji kooperencji ?

2. Dlaczego autor zaproponował wyjście od metod eksplanacyjnych (ilościowych, reprezentatywnych) do eksploracyjnych (jakościowych, niereprezentatywnych) w programie badawczym ?
3. Jakie są perspektywy badań nad kooperencją w sektorze MŚP ?

X. Podsumowanie

Reasumując swoją ocenę chcę podkreślić, że Doktorant podejmuje, analizuje i bada ważny problem naukowy oraz trafnie identyfikuje lukę badawczą.

Przedstawiona problematyka ma charakter naukowy i mieści się w dziedzinie nauk ekonomicznych, w zakresie nauk o zarządzaniu. Przeprowadzając swoje wywody Autor wykazał się dość dobrą znajomością ogólnej wiedzy teoretycznej z zakresu relacji międzyorganizacyjnych i problemów nimi zarządzania, a także umiejętnością prowadzenia pracy naukowej.

Dysertacja spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim, zatem wnioskuję o dopuszczenie jej do publicznej obrony na Wydziale Zarządzania Społecznej Akademii Nauk w Łodzi.

prof. dr hab. Łukasz Sułkowski